Poštnina plačana v gotovini

Sped. in abb. post. II. gruppo

UREDNIŠTVO IN UPRAVA: Videm, Via G. Mazzini št. 10/I. Tel. 33-46 — Poštni predal (Casella postale) Videm 136 — Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA: Za Italijo: polletna 300 lir — letna 500 lir — Za inozemstvo: polletna 600 lir — letna 1000 lir — Oglasi po dogovoru. Posamezna številka 25 lir

Leto IX. — Štev. 13 (179) UDINE, 16. - 31. AVGUSTA 1958 Izhaja vsakih 15 dni

Tretja obletnica videmskega sporazuma

Minila so tri leta od 20. avgusta 1955, ko sta šefa italijanske in jugoslovanske delegacije, dr. Capon in ing. Bučar, v Vidmu podpisala »Sporazum za ureditev prometa oseb kakor tudi prevoza in pomorskih in kopenskih zvez med tržaškim področjem in okoliškimi področji za izvajanje člena 7 spomenice o soglaju« ter izmenjala pismi, s katerima se ta sporazum raztegne na videmsko in goriško področje.

S tem podpisom je bilo ustreženo željam obmejnega prebivalstva, da je lahko brez resnejših ovir prehajalo z enega področja na drugo. Rezultat sporazuma je prekosil najbolj optimistična pričakovanja, kar zgovorno potrjujejo statistični podatki, ki se nanašajo na izvajanje sporazuma, na obmejnem področju. Podatki dokazujejo, da se strmo veča število obmejnih prehodov prebivalcev tako jugoslovanskega kot italijanskega področja in to skoro ne glede na bolj ali manj ugodno sezono.

Za ta uspeh, za dejstvo, da je postala italijansko-jugoslovanska meja ena izmed najbolj odprtih mej na svetu, gre zasluga vsem tistim krogom, ki žele pomirjenje na svetu in ki so se vztrajno prizadevali, da pride do pomirjenja, dobrih sosedskih odnosov, razumevanja in sodelovanja tudi na tej meji.

Za to obletnico pa je treba izreči tudi vse priznanje obmejnim organom in zlasti varnostnim organom za njih požrtvovalno delo, ki je mnogokrat zelo težko in odgovorno. Podobno priznanje gre tudi carinskim organom, čeprav bi od njih včasih želeli več razumevanja in bolj široko izvajanje predpisov.

Po podpisu sporazuma je že večkrat zasedala mešana italijansko - jugoslovanska komisija, ki je budno spremljala izvajanje sporazuma in sprejela vrsto sklepov. ki so še nadalje olajšali obmejni promet. Tako je ta komisija uvedla enoletno izkaznico s sliko, povečala razdobje bivanja na sosednjem področju na tri dni, odobrila ustanovitev vrste novih avtobusnih zvez in sprejela nekatere druge pomembne olajšave.

Komisija se je večkrat sestala in rešila že dosti vprašanj.

Predvsem bi bilo treba omogočiti vračanje s sosednjega področja po drugem bloku in tako ukiniti določilo, da se je treba vrniti čez isti blok, po katerem se je na sosednjo področje prišlo. Res je nesmiselno, da mora na primer neki trgovec, ki je imel opravek v Kopru in Sežani, napraviti skoro petdeset kilometrov nepotrebne poti, da se ponovno vrne iz Sežane v Koper in nato skozi blok na Škofijah v Trst.

Sporazum že sedaj omogoča, da se lahko iz turističnih in drugih razlogov obmejni prebivalec zadrži na sosednjem področju do enega meseca, vendar je zato potrebno predhodna prošnja in dokaj zapleten ter dolgotrajen postopek. Ne bi bilo težko spremeniti tega določila na ta način, da bi podaljšanje odobrili organi notranje varnosti brez vsakega postopka.

Čujejo se želje po povečanju števila prehodov in novih carinskih olajšavah, odnosno o sprostitvi carinskih predpisov, ki so glede nekaterih stvari dokaj kruti. To zlasti za promet z motornimi vozili, kjer res ni nujno potreben »carnet«.

Želje po razširitvi obmejnega pasu komisija v okviru svojih polnomočij ne more uresničiti, vendar je to vprašanje nedvomno zelo važno. Želeti bi bilo, da bi se obe vladi — na priporočilo mešane komisije sporazumeli, vsaj zato, da bi lahko prebivalci iz obmejnega pasu obiskali ne samo točno določena področja sosednjega obmejnega pasu temveč šli nekoliko dalje. Tržačani naj bi na primer imeli možnost obiskati Bled. Koprčani pa Videm in podobno.

Prepričani smo, da bo mešana komisija upoštevala želje prebivalstva, ki jih izražajo tudi številna zainteresirana gospodarska in druga združenja.

Na gornji karti obmejnega področja so razvidni kraji, do katerih se lahko še gre z obmejnimi propustnicami

Poleg tega so na karti tudi vrisani obmejni prehodi prvega in drugega reda; niso včrtani prehodi za kmetovalce-dvolastnike.

Na videmskem in goriškem področju so naslednji obmejni prehodi prvega reda: Rdeča hiša (Rožna dolina), Robič, Predel in Bela peč.

Na tržaškem področju pa so naslednji prehodi prvega reda: Fernetiči, Pesek, Škofije, Opčine žel. postaja, Draga žel. postaja in blok na pomorski postaji za potniški pomorski promet.

Bloki prve kategorije so nepretrgoma odprti za mednarodni in obmejni promet, kot tudi za promet, kot tudi za promet z vsemi motornimi vozili.

Poleg tega pa obstaja še cela vrsta blokov druge kategorije.

Na videmskem ter goriškem področju so naslednji:

Miren, Šempeter, Pristava, Solkan, Hum, Vipolže, ki so odprti od 5. do 22. ure, Klariči, Opatje Selo, Podsabotin, Medana, Podklanec, Livek, Mišček, Most na Nadiži in Učeja, ki so odprti od 5. do 21. ure. Ob sobotah, nedeljah in praznikih so prehodi: Miren, Šempeter, Pristava, Solkan, Hum in Vipolže odprti do 24. ure.

Prehod z motornimi vozili (avtomobili in motorji) je mogoč, poleg skozi bloke prvega reda, tudi skozi naslednje bloke: Miren, Šempeter, Solkan, Hum in Predel.

KRAJI DO KATERIH JE DOVOLJENO GIBANJE v okviru malega obmejnega prometa: na cesti Šempeter-Selo in Šempeter-Branik, do Rihemberka, na cesti Rožna dolina-Ajdovščina, do Šempasa, odnosno Oseka, na cesti Nova Gorica-cesta proti Čepovanu do Fovškega kala, Lokve, do Nemcev, odnosno Lokve, na na cestah Grgar-Kal nad Kanalom in Kanal-Kal nad Kanalom do Vrhavča, na cesti Most na Soči-Idrija do Idrije ob Bači, na cesti Most na Soci-Podbrdo do Klavž, za vožnjo po cesti od Nove Gorice do Trente po Soški dolini ni nobene omejitve.

Še vedno velja pravilo, da se je treba vrniti skozi isti blok, skozi kateri se je prišlo na sosednje področje. Edino izjemo prestavljajo bloki: Fernetiči, (lahko se vrne oni, ki je šel po železnici), Pesek (lahko se vrne oni, ki je šel po železnici skozi Drago) in Škofije (lahko se vrne oni, ki je šel po morju).

Sodelovanje med italijanskim in jugoslov. obrtništvom

Po vesteh iz Jugoslavije bodo na obrtniškem sejmu v Vidmu, ki bo kanec avgusta, razstavljali tudi obrtniki iz Slovenije. S to svojo udeležbo hočejo stopiti v stik z italijanskim obrtništvom, na drugi strani pa naj bi se izvoz jugoslovanskih obrtniških izdelkov v Italijo povečal. Zavod za pospeševanje obrtništva Slovenije namerava organizirati stalno razstavo obrtniških izdelkov, ki bi potovala tudi v Videm in Celovec. S tem nameravajo slovenski obrtniki zbuditi v sosednih državah še večje zanimanje za svoje izdelke, ki so si sicer že davno utrli pot v svet.

Beneška Slovenija v luči italijanskega ljudskega štetja iz leta 1951

Znani narodno-manjšinski javni delavec dr. Lavo Čermelj je izdal na podlagi italijanskega ljudskega štetja z dne 4.XI.1951 spet novo knjigo: »Tržaško ozemlje ter Goriška in Videmska pokrajina«.

O Beneški Sloveniji je prof. Čermelj že pogosto pisal v svojih številnih publikacijah: v svoji angleški knjigi »Boj na življenje in smrt narodne manjšine« je opisoval preganjanje slovenskega jezika v cerkvah Beneške Slovenije leta 1933 po fašizmu in videmski nadškofijski kuriji. V demografski študiji iz leta 1938 »Slovenci in Hrvati pod Italijo« je tudi na podlagi italijanskih ljudskih štetij obravnaval v številnih preglednicah prebivalstvo v naših občinah po rezidenci, zaposlenosti in socialnem položaju. V njegovi knjigi iz leta 1940 »Julijska krajina, Beneška Slovenija in Zadrska pokrajina. Imenoslovje in politično - upravna razdelitev smo mi beneški Slovenci prvič dobili zaokrožen seznam najvažnejših krajevnih imen Beneške Slovenije. Po zadnji vojski je izdal prof. Čermelj leta 1946 najprej knjižico »Beneška Slovenija« v angleškem, francoskem in ruskem jeziku, v kateri je navedel na podlagi italijanskih uradnih ljudskih štetij, koliko Slovencev je živelo v Beneški Sloveniji leta 1900, 1910 in 1921. V svoji knjižici »Slovenci pod Italijo« iz leta 1953 je ponovno povzel glavne uradne podatke o številčnem stanju in o političnih in gospodarskih prilikah beneških Slovencev.

Najnovejša Čermeljeva knjiga prinaša predvsem seznam občin, naselij in zaselkov in nekaterih neobljudenih predelov po zadnjem uradnem italijanskem ljudskem štetju iz leta 1951. Prvo navaja slovensko krajevno ime, nato italijansko uradno ime. Na tretjem mestu ima nadmorsko višino kraja. Pri občinah in frakcijah je navedena najvišja in najnižja višina, pri naseljih pa višina, kjer se ljudje zbirajo (cerkev, trg itd.). S Čermeljevim novim slovenskim krajevnim imenskim seznamom smo končno dobili beneški Slovenci ustaljen, znanstveno utemeljen krajevni seznam kot ga imajo ostale slovenske pokrajine že zdavnaj. *Pokojni univerzitetni profesor slavist dr. Franc Ramovš in dr. Čermelj sta skupaj z domačini iz Beneške Slovenije pretresla vsa posamezna krajevna imena in določila definitivno obliko, ki najbolj ustreza domačemu izrazu kot ga domači ljudje uporabljajo, in duhu slovenskega jezika.* Zgodovinar Simon Rutar v svoji knjigi »Beneška Slovenija« iz leta 1899 in kasneje prof. Ivan Trinko s svojim seznamom krajevnih imen sta postavila prve temelje krajevnemu imenoslovju Beneške Slovenije. Novi Čermeljev krajevni imenski seznam izpolnjuje veliko praznino, ker je doslej vsakdo pisal krajevna imena Beneške Slovenije tako, kakor se mu je pač zdelo po raznih osebnih subjektivnih vidikih. Dr. Čermelj navaja zelo umestno pri imenih, kjer je dvomljivo ali gre za množinsko ali edninsko ime, v oklepaju tudi rodilnik, tako n. pr. Špehonje (Špehonj), Čenebola (Čenebole), Hostne (Hostnega), Ščigle (Ščigl) itd. Navaja tudi naslov v primerih, ko bi bil različen od tistega kot smo ga navajeni. *Kdorkoli bo pisal o Beneški Sloveniji, ne bo smel iti mimo najnovejšega Čermeljevega krajevnega imenskega seznama, ker je končno že skrajni čas, da odpravimo v naših knjigah in periodnih publikacijah zmešnjavo, ki vlada glede pisanja krajevnih imen v Beneški Sloveniji.*

Za vse tri pokrajine in seveda tudi za Videmsko pokrajino so za slovenske narodnostno mešane občine sestavljene preglednice o prisotnem in rezidentnem prebivalstvu, dalje o rezidentnem prebivalstvu po starosti, po šolski izobrazbi, o poklicu in socialnem položaju. Iz teh preglednic tako izvemo, da živi v čisto slovenskih narodnostno mešanih občinah Videmske pokrajine 67.321 oseb s stalnim bivališčem (rezidentno prebivalstvo). Kot pove avtor v predgovoru, niso v Italiji in ne v tedanji coni A STO zbirali leta 1951 podatkov o narodnosti ali o jeziku prebivalcev in so zato podatki iz ljudskega štetja iz leta 1921 zadnji o rabi slovenskega jezika v Videmski pokrajini, ko so našteli samo v Beneški Sloveniji 33.932 Slovencev brez Kanalske doline in brez beneških Slovencev, živečih v Čedadu, Vidmu in bližnjih krajih Furlanije izven ozemlja Beneške Slovenije. Preglednica rezidentnega prebivalstva o šolski izobrazbi kaže, da je neprimerno več oseb s srednjo in višjo šolo v narodnostno mešanih občinah kot pa v čisto slovenskih. Še največ izmed vseh slovenskih občin ima ljudi s srednjo in visoko šolo Špeter Slovenov, kar je pa pripisati deloma tujemu učnemu osebju, ki uči na srednješolskih inštitutih v Špetru. Značilno je, da Beneška Slovenija, kot kaže preglednica in kot je splošno znano, skoraj nima samostojnih posestniakov neobdelovalcev, ker pač v Beneški Sloveniji ni veleposestev kot v bližnji Furlaniji in so samo samostojni posestniki obdelovalci in njihovi pomagači, t. j. mali samostojni kmetje, ki imajo za pomagače seveda samo člane svojih družin. Tudi v

(Nadaljevanje na 2. strani)

Naši delavci v Franciji

Skrbi nas, kako se bodo stvari razvijale v Franciji, ker tam živi toliko tisoč naših delavcev .

V Franciji so se zbrali naši delavci, ki so prišli iz Belgije, ker je tam po minjerah tako nagobarno delo. Kakor so bile dobre plače, so rajši vse pustili in šli v Francijo.

V Francijo je prišel tudi marsikateri naš človek iz Germanije, ker tam marsikje ali ne rabijo več tujih delavcev ali pa so take razmere, da se ne splača ostati še nadalje v Germaniji.

Naše male ljudi, ki so narveč nekvalificirani delavci na narbolj težkem in zaničevanem delu v Franciji, zanima, ker niso prinesli od doma ne nobene posebne kulture od naših zanič šol in ne nobene politične zavesti, samo to, kam bo pripeljal De Gaulle Francijo. Oni vedo, kaj pomeni fašistični režim. In če bodo francoski generali in koloneli pripeljali Francijo do fašističnih srajc, potem bodo Francozi postali nacionalisti in šovinisti, ki ne trpe drugih narodov. Do sedaj se na naše delavce v Franciji, pa čeglih so italijanski državljani in jih imajo Francozi za Italijane, ni nobeden obregnil in so naši ljudje skupaj delali v miru s Francozi, Poljaki, Alžirci in raznimi drugimi narodi, ki delajo v Franciji. Vprašanje je, ali jih bodo v novem francoskem režimu pustili v miru, da si lahko služijo svoje franke in jih pošiljajo domov svojim familijam?

Ali bo imel francoski frank tisto vrednost, ki jo ima zadnje mesece ali pa bo spet padla njegova vrednost, kot se je že letos enkrat zgodilo?

Ali bo italijanska vlada vzela v zaščito svoje državljane na delu v Franciji in ali bo novi prav gotovo bolj nacionalistični francoski governo dovolil, da se Italija zavzame za svoje ljudi v Franciji?

Obletnica fašističnega pokola v Torlanu

Minilo je 14 let od dne 25. avgusta 1944, ki je bilo tako usodno za prebivalstvo Torlana, naselja, ki leži v vhodu v Karnahtsko dolino približno poldrug kilometer od Nem.

Dne 20. avgusta 1944 je prišla v Torlan s streljanjem in divjim vpitjem horda kozakov z vozmi in konji. Utaborili so se v vasi in povzročili zmešnjavo med prestrašenim prebivalstvom. Skoraj vsi možje in mladeniči so ob prvem alarmu zbežali v gore nad Karnahtsko dolino. Že po nekaj urah pa so se vrnili, ker kozaki niso pokazali sovražnega razpoloženja napram prebivalstvu, čeprav so se proti njemu vedli precej oholo.

Toda ljudstvo jim ni preveč zaupalo. Naslednji dan so prišli novi oddelki teh najemnikov v službi nacifašizma. Ti pustolovci in nacifašistični hlapci pa so začeli sumiti v prisotnost partizanov na bližnjih gorah. Partizani se sicer niso pokazali, toda stali so na preži in se pripravljali, da bi pregnali okupatorje.

TORLAN OB KRNAHTI

Naslednji dan so z obronkov bližnjih hribov v resnici nenadoma začeli streljati proti prednjim sovražnim postojankam. Peščica partizanov, neznatno število ljudi, ki so bili pripravljeni na vse, je napravila na sovražnika vtis, kot da v gorah kar mrgoli borcev. Po prvem presenečenju so nacifašistični sateliti besno odgovorili in vse njihove strojnice so zaregljale. Dve uri je trajala zelo ostra borba. Karovane so pobegnile, zadnja sovražnikova strojnica je umolknila. Kmalu potem so ljudje prilezli iz svojih hiš in oprezovali za kozaki v grobni tišini, ki je nastala po bojnem hrumu. V tej tišini je sovražnik zapustil bojišče in se umaknil, da bi se pridružil glavnini, ki je ostala v Nemah. Tako so partizani pognali v beg preko 200 sovražnikov.

Naslednji dan so partizani pozvali prebivalstvo, naj izprazni vas. Morda so nameravali napasti Neme, ali pa so morda predvidevali množični napad od strani kozakov. Večina prebivalstva je sledila pozivu in se umaknila v gore, kjer so jih gostoljubno sprejeli slovenski prebivalci v Karnahtski dolini. V Torlanu je ostalo samo malo družin in prav te so postale žrtev nacifašistične krvoločnosti.

Dva dni pozneje in sicer točno ob sedmi uri dne 25. avgusta je prišla v vas in se ustavila pri prvih hišah kolona nemških oklopnih vozov. Naloga te kolone je bila izvesti kazensko akcijo, s katero naj bi prisilili partizane, da odnehajo od borbe. Določeno je bilo, da naj bodo žrtve 40 ljudi, ki so jih polovili brez ozira na kakršno koli krivdo. Nekaj družin z ženami in otroki so nagnali v nek hlev, vsega skupaj 30 oseb. Manjkalo je še deset ljudi, ki so jih polovili po cestah ali iztrgali iz drugih hiš, ter privlekli na kraj določen za mučenje.

Ko je bilo doseženo določeno število, se je začel pokol. Najprej so spustili iz hleva može enega za drugim in jih pobili s samokresom. To sta opravljala dva krvnika, en Italijan in en Nemec, ki sta stala na vratih. Eden je streljal, drugi mu je podajal naboje. Ko so ostali v hlevu samo ženske in otroci, so vrgli nanje slamo, jo polili z bencinom in vse skupaj zapalili. Pokol se je zaključil s strojniškim rafalom.

Število žrtev znaša 34, ker se je nekaterim posrečilo pobegniti, in se skriti. Celotne družine od očeta do najmlajšega otroka so bile popolnoma uničene, žene in dekleta, 70 letni starci in majhni otroci so omahnili pod svincem najbolj barbarskega sovražnika, ali pa so zgoreli živi. Na njihova razmesarjena trupla so se zrušile razvaline požganih hiš, ki še danes molijo proti nebu ostanke svojih zidov ter zahtevajo pravico za toliko po nedolžnem prelite krvi.

Pri spominu na teh 34 nedolžnih žrtev v Torlanu nad katerimi so se znesli združeni italijanski in nemški fašisti, moramo še enkrat poudariti kako vse bolj tragičen je bil ta pokol v resnici, kakor pa ga sedaj lahko opišemo. Na vsak način ga lahko smatramo kot enega najstrašnejših pokolov, ki ga je povzročilo fašistično barbarstvo.

Beneška Slovenija v luči italijanskega ljudskega štetja iz leta 1951

(Nadaljevanje s 1. strani)

nekmetijskih panogah so v slovenskih občinah zelo redki samostojni upravitelji in samostojni profesionalci, nekoliko več tako zvanih delavcev na lasten račun, ter je zelo dosti drugih odvisnih, kar naj bi bili v glavnem delavci.

Zadnje ljudsko štetje je bilo 4. novembra 1951, a podatke je objavil Centralni statistični urad v Rimu šele leta 1956. Prav pri Beneški Sloveniji so začele velike spremembe glede števila prisotnega prebivalstva in glede socialnega položaja šele leto ali dve pred zadnjim ljudskim štetjem in se nadaljevale s čedalje večjo intenzivnostjo še v naslednjih letih spričo množičnega emigriranja v tujino in iz tega izvirajočega opuščanja kmetijske dejavnosti. Spričo takšnega stanja bo prihodnje ljudsko štetje, ki bo že čez tri leta, v letu 1961, pokazalo Beneško Slovenijo spet v novi luči. Upamo, da ne bo treba čakati, kot za štetje iz leta 1951, nadaljnjih šest let, to je do daljnega leta 1966, da priobči Centralni statistični urad v Rimu zbrani material o prihodnjem ljudskem štetju.

Čermeljeva knjiga s podatki italijanskega uradnega ljudskega štetja iz leta 1951 je dragocen priročnik za vse, ki študirajo zlasti kulturne in socialne probleme Beneške Slovenije. Že okoli 30 let objavlja prof. Čermelj predvsem na podlagi italijanskih uradnih ljudskih štetij in drugih uradnih publikacij študije o Beneški Sloveniji. Za statistične preglednice v njegovi najnovejši knjigi smo mu iz vsega srca hvaležni.

ČEDAD

AUTOBUSNI RED VIDEM-STARA GORA

Do 31. oktobra bo u veljavi tale vozni red na avtobusni liniji Videm-Stara gora: ob djelaunikih odhod iz Vidma (Piazza Venerio) ob 8.45; odhod iz Stare gore ob 16 uri. Ob nedeljah an praznikih odhod iz Vidma ob 6. an 8. uri; odhod iz Stare gore pa ob 7,05 an 1.,05 uri.

Nesreča ne počiva

Santino Clemente iz Stolbice u Reziji je ugriznnila kača u levo nogo an je muorla u špitau.

Štirinajst letni Alojz Pinosa iz Zavrha je padu iz drevesa an si zlomu čamparno roko.

Študent Bruno Venturini je padu u Naukulah iz mosta u Nadižo an si zlomu več kosti. Zdraviti se bo muoru dva mjesca.

Mario Florjančič iz Grmeka je padu iz Motorja an si zlomu čamparno roko u komolcu.

SV. PETER SLOVENOV

Mali obmejni promet

Mali obmejni promet med Italijo an Jugoslavijo se nimar buojš razvija. Mjesca julija je bluò preko blokov Nadiške doline kar 16.605 prehodov.

Skuoz blok u Štupci je bluò usega skupaj 7.706 prehodov; iz italijanske strani 2.180 an iz jugoslovanske 5.526.

Skuoz blok u Učji 606 prehodov; iz italijanske strani 312 an iz jugoslovanske 294.

Skuoz Most na Nadiži 1.025 prehodov; iz italijanske strani 40 an iz jugoslovanske 985.

Skuoz Polavo pri Čeplatiščih 788 prehodov; iz italijanske strani 80 an iz jugoslovanske 708.

Skuozi Solarje pri Dreki 1.386 prehodov; iz italijanske strani 770 an iz jugoslovanske 616.

Skuoz Most Klinac 504 prehodov; iz italijanske strani 264 in iz jugoslovanske 258.

Skuoz Mišček 1.057 prehodov; iz italijanske strani 669 an iz jugoslovanske 388.

Skuoz Boketo pri Topolovem (sezonski blok) je bluò iz italijanske strani 154 prehodov.

Skuoz blok u Robediščih (sezonski blok) 2.251 prehodov; iz italijanske strani 54, iz jugoslovanske 2.197.

Skuozi Kum (sezonski blok) 154 prehodov; iz italijanske strani 114, iz jugoslovanske 40.

Skuoz Dreko (sezonski blok) pa je bluò iz italijanske strani 974 prehodov.

De je bluò mjesca julija tarkaj prehodov je bluò tuó zavoj tega, ker so hodil ljudje obdjelavat preko meje svoja polja an tud dosti emigrantov je paršlo damu na poljetne počitnice an so obiskoval svoje stare znance. Troštamo se, de bo tud avgusta mjesca tarkaj prometa.

Varujmo divjačino

Ni dougo od tega, de je provincialna lovska sekcija (Sezione Provinciale Caccia) an S.A.I.C.I. podelila lovskim rezervam u Špetru an Sv. Lenartu nekaj mladih fazanov, de bi se tle zaredil. Tuó je zlo ljepa iniciativa, ker se bo takuo naše prirodno bogastvo povečalo. Naši kraji njeso buohvje kakuo primerni za turizem, partegnili bi pa lahko lovce Vidma an Gorice, sevjeda, če se bo divjačina zaredila. Sada, ko so pogozdil več delov naših brjegov, bi tuó ne bluò težkuo, če bojo tuó dopustili divji jagri. Par nas še nimar nastavljajo skopce zajcem an če bojo lovil še fazane, se ne moremo dosti troštati, de se bi divjačina zaredila. Postaviti bi muorli dobre »guardijane« an tiste, ki bi jagali brez licence dobro štrafati.

Glih tuó veja tud za ribolov. Že ne vjemo kajkrat so zasejali u Nadižo milijone iker postrvi, a rib je nimar malo. Brezvestni ljudje metajo u vodo klor, napejavajo eletrični tok an še na druge više lovijo an uničujejo vodno bogastvo. Če se bo tuò takuó nadaljevalo, bojo naše vode an gozdovi nimar prazni.

DJELA NA NAŠIH CJESTAH

Konzorcij za uzdarževanje cjest u dolinah Aborne, Arbeča an Kozice je dau popraviti an asfaltirati tud ljetos nekaj cjest. Takuó so asfaltirali kos cjeste, ki vodi iz Ažle u Tarpeč an tisto iz Škrutovega u Kozico. Tele dni bojo začel z djeli tud na cjesti Tarpeč - Kočevar an na vaški cjesti u Sv. Lenartu, ki bo takuó z asfaltom povezana s cjesto, ki poje u Gorenjo Mjerso an Podutano.

Drugo ljeto imajo namjen asfaltirati cjesto do Hlodiča an Zamir pri Srednjah. Takuò bo venčpart cjest u Nadiški dolini asfaltiranih.

ZA KANALIZACIJE U PETJAHU

Država je dala našemu komunu 860.000 lir za nardit kanalizacije u Petjahu. Ta usota denarja sevjeda ni bla zadost an zatuó je muoru prit pruot še komun z 1 milijon 500.000 lir za nakup potrjebnega materjala. Par tjem djelu je okupanih 10 djelavcev, djelo bo pa trajalo približno tri mjesce.

SEDEM KOMUNOV BREZ MLATILNICE

Zadnja ljeta sejejo naši ljudje nimar več pšenice, ker ne jedo več tarkaj polente kot enkrat. Navadili so se na kruh an se tud splača sejat pšenico, ker sjerak dozori pozno an slabo, če je dažeuna jesen. Zavoj večjega pardjelka pšenice pa so nastale težave, ker na žalost u useh sedmih komunih Nadiške doline ni niti ene mlatilnice. Kaduor ima pšenico jo muora pejat mlatit s kamjonom ali vozom u Čedad ali Šenčur. Prevažanje sevjeda košta an tud dosti časa se zamudi brez potrjebe.

RAVNATELJSTVO »MATAJURJA« OBVEŠČA, DA BO OBJAVLJALO BREZPLAČNO VSA POVPRAŠEVANJA PO DELU IN ENAKE PONUDBE. S TEM BO NAŠ LIST PODPIRAL BREZPOSELNE, KI NIMAJO NA RAZPOLAGO SREDSTEV ZA OGLAŠEVANJE IN KI UPAJO, DA BI TEM POTOM MORDA PRIŠLI DO PRIMERNE ZAPOSLITVE.

Če bi naši ljudje imjel malo več iniciative u sebi, bi lahko premagali use te težave. Naj bi se združil an nardil koperativo an kupil mlatilnico, ki bi šla okuole iz vasi do vasi, takuó djelajo u drugih krajih Furlanije. Donas pride država na pomuoč koperativam, če kupijo puojske mašine. Pa tud če bi ne paršla država na pomuoč mlatilnica bi se z djelom, ki bi ga imjela par nas, izplačala sama u par letih.

Par tjem djelu je okupanih 10 djelauceu. Stroški za popravilo cjeste bojo znašali 1.200.000 lir, ki jih bo krila država.

GRMEK

ASFALTARALI BOJO CJESTO ŠKRUTOVO-HLODIČ

U kratkem bojo začel asfaltirat cjesto, ki vodi iz Škrutove u Hlodič an je douga kajšnih 8 km. Parpravjalna djela so se že začela an zatuò se troštamo, de ne bo dougo, ko bomo vozil po asfaltirani cjesti.

Tisto djelo je zelo korlo, kjer zadnje čase je postala cjesta takuò jamasta, de so bli kolesarji an lambretarji u nagobarnosti, de odletijo u jarek. Po tej cjesti pa tudi vozi korjera dvakrat na dan an zatuò je potrjebno, de je cjesta nimar u dobrim stanju, kar pa je lahko, samo če je asfaltirana.

Smrtna kosa

Povjedati muoramo žalostno novico, de se je u Muških gorah smrtno ponesreču 46 ljetni Gino Markjol iz Muzca, kar je šu nabjerat planinke (stelle alpine). Zadnje čase hodi u Muzac dosti turistu, de gledajo izvir Tera an Muško gorovje. Kot u drugih krajih Kanalske doline an Karnije, so začel še par nas domači judje prodajati planinke turistom, de si itako zaslužijo kako liro. Tud Gino Markjol je šu po te rože visoko u gore, de bi jih potem prodau. Kar e bi visoko u hribih se je utargala skala an z njo vred je padu u globok prepad, kjer je na licu mesta umru, ker se je prebu lobanjo.

*

Peter Peternel, star 62 ljet, doma iz Grmeka pri Hlodiču je našu smrt u Reki. Ubogi mož je cjelo popudan pospravju seno skupno z domačini u Rutah, pruot večeru pa se je teu umit zmaltran an od sonca ožgan obraz. Kar se je spregnu u vodo, mu je postalo slabo an padu z glavo u potoček an se takuò zadušu. Domači so ga sobit potle iskal, a so ga ušafal mrtvega.

*

Djelovec Alojz Nazi iz Smrdeče se je smartno ponesreču par djelu par SAFAU u Vidmu. Kar so poganjali vagonče, ga je zmečkalo čez trebuh an je med prevozom u špitl umru.

*

Dne 3. avgusta je treščilo Marijo Loscak iz Mersina an je na lico mesta ubilo an ranilo pet drugih žensk. Žene so šle glih u času kar se je bližala nevihta u cerkev u Matajur an med potjo je treščilo vanje. Zlo močno ranjena je 20 ljetna hči Marije Valentina. Druge ranjene so ble še: 16 ljetna Gina Loscak, 19 ljetna Marija Loscak an 14 ljetna Dina Loscak. Use so pejali u čedadski špitau, ker so dobile poleg opeklin še šok.

*

Valentin Nardon iz Liščeca pri Reziji, star 66 ljet je umru na poti, kar se je vraču damu iz djela. Najbrže mu je postalo slabo an par padcu je zadeu na zlo ostar kaman, ki mu je prebiu čelo. Mož je biu na lico mesta martu.

*

Zvjedeli smo tud, de je 21. julija umru u Luksemburgu Izidor Nardon, star 35 ljet, doma iz Sv. Jurija pri Reziji. Renki je hodu kot sezonsi delavec usako leto u Luksemburg na djelo. Ljetošnjo pomlad je odšu zadnjikrat, ne bo se več povarnu. Zapušča ženo an pet ljet starega puobča.

*

Tud Ernest Gujon iz Mažerol, star 51 ljet je našu smart u Belgiji par njekšni prometni nesreči. Renki Ernest je djelu u tisti daželi že deset ljet, najprej u minjeri karbona potle u fabriki. Usaki dan je biu par djelu u nagobarnosti, a je imeu nimar srečo, nesreča ga je doletjela na cjesti 15. avgusta u Marcinellu.

*

Umru je 87 ljetni Ivan Trinko iz Čeplatišč, ki je biu najstarejši mož sovodenjskega komuna.

*

Žlahtam an družinam useh prezgodaj umarlih izrekamo naše sožalje!

BRDO

Petroljo v Bernadiji

Noticija, de bojo u kratkem začeli razširjat cjesto, ki vodi iz Ramandolja u Vizont, je usjem judem kar zmješalo glave. Cjesto bojo namreč razširili zatuó, ker so tehniki mnenja, de je u Bernadiji kajšnih 3000 metru globoko petroljo an bo korlo voziti po njej velike makine, ki bojo vartali goro. Po oštarijah, botegah, hišah an po cjestah se ne govori o drugih rečeh kot o buojši bodočnosti. Če bojo u Bernadiji zarjes našli tajšno količino petrolja, de se jim ga bo splačalo črpati, bojo paršli u ta najbuj ubogi kot Slovenščine zarjes zlati časi. Domačini bi muorli imjet prednost dobit djelo par tjem podjetju takuò bi jim ne bluó potrjebno bandrati po svjetu s trebuhom za kruhom. Zaenkrat bo djelousko podjetje Brotto iz Verone začelo razširjati povjedano cjesto an takuó bojo paršli judje, če že ne bo petrolja, usaj do dobre cjeste.

U TERSKI DOLINI JE SMART NIMAR NA PREŽI

Kaduor je že kedaj hodu po Terski dolini je lahko vidu na lastne oči na kolikih krajih mankajo veliki deli obcjestne ograje, ki varje cjesto nad sotesko reke Ter. Posebno velik perikul je za cikliste an motocikliste ponoči, kajti prepad pod cjesto je na nekatjerih mjestih več 100 metru globok.

Komun an provincija bi muorli tuo vidati an poskrbjeti, de se nadomestijo tisti deli ograje, ki manjkajo. Že zadost nesreč se dogaja usak dan, zakaj jih ne bi preprečili, kjer se dajo, saj stroški za to djelo ne bi bli veliki.

SREDNJE

SLAB VODOVOD

Že več časa ljudje zlo kumrajo zavoj slabega vodovoda. Končno se je komun le odloču an se začeu interesirat tud za tisto djelo. Napravili so že projekt, katjerega pa muorajo oblasti še odobrit. Stroški za popravilo vodovoda bojo znašali okuoli 4 milijone lir an bojo odprli djelouni center.

Pru bi bluó, de bi komun vidu potrjebo tud za nardit cjesto, ki bi vodila do cjerkve an britofa. Tuó je še narbuj težkuó par pogrebih, ker muorajo martve nositi na ramah. Tisto djelo ne bi koštalo dosti, saj je pot kratka.

DREKA

POPRAVILI BOJO CJESTO

Pretekli tjedan so odperli u Dreki djelouski center an začeli popravjati cjesto, ki j ev obupnem stanju. Nardili an popravili bojo obcjestne zidove an kanale.

PO ODKRITJU SPOMENIKA MOJSTRU PETJA

Srečko Kumar - glasbeni umetnik

V nedeljo 25. maja letos 1958 so v Kojskem v Brdih odkrili Srečku Kumarju, svojemu velikemu rojaku, spominsko ploščo na njegovi rojstni hiši in spomenik z bronastim kipom na razglednem trgu. Učiteljski pevski zbor Slovenije »Emil Adamič« iz Ljubljane, ki mu je bil Srečko Kumar ustanovitelj in pevovodja, je na njegovem grobu pri Sv. Križu nad Kojskem in pri obeh spomenikih, mogočno zapel najmilejše pesmi. Domači zbor je zaoril pesem o svobodi. Skladatelj Rado Simoniti je pozdravil veliko ljudsko množico, zvezni poslanec Aleš Bebler je orisal lik slavljenca, številni zastopniki pevskih in prosvetnih društev iz vse Slovenije so pred spomenik poklonili vencev in cvetja.

Spomenik - bronasti kip, ki je izredna umetnina, je mojstrsko delo akad. kiparja prof. Borisa Kalin-a.

Mojster Srečko Kumar, rojen 1888 v Kojskem v Brdih, je že mladenič vsrkoval sveže, samorasle, čiste note slovenskih viž, polnokrvni Bric, umetnik tudi življenja, je nastopil ravno javno pot ne meneč se za ovire, preganjanja na vročih primorskih tleh. Učiteljišče je dovršil v Kopru, zgodaj je postal učitelj, glasbenik, vodja šolske mladine in pevskih zborov. Sloves Srečka Kumarja seže preko domačih logov in dobrav, njegova pesem se izvije iz dosluženih čitalniških budnic, narodnih himen, bojnih koračnic v naprednejši razvoj, v resnejše skladbe, katerih je bil veren oblikovalec, v naprednejšo glasbeno kulturo in je v koncertne programe vnašal moderne, jugoslovanske skladbe, da je z umetniško dozorelo pesmijo tesno povezal jugoslovansko zborovsko glasbo in jo razvijal do zborovske popolnosti. Njegov lik je upodobljen v širokem okviru, da ga srečujemo zborovodjo po mnogih pevskih društvih, zlasti je svoj Učiteljski zbor vodil na triumfalni poti širom domovine in izven nje, tudi v Italiji, kjer je njegova prodirajoča pesem pretrgala napete vezi med fašizmom in tedanjo slovensko manjšino. Tako med obema vojnama.

Po osvobodilni vojni ga je duh svobode prežel, da je takoj zaslutil kulturni preporod tudi v glasbi, zaoral in zasejal plodne primorske njive v Trstu, v Slovenskem Primorju, ustanovil je glasbene šole v Gorici, Kopru, Portorožu, v Piranu je vodil pevski zbor Pomorske srednje šole, v Kopru je ustanovil učiteljski pevski zbor, učitelje je učil petja, teorije, folklore. Kmalu bi nastala Glasbena Matica, najvišji glasbeni zavod za Istro.

Glasbeni pedagogi postavljajo Srečka Kumarja med vrhove slovenskih glasbenikov, posebej med največje vokalne dirigente, ustvarjalca dragocenih zborovskih vrednost. Bil je resničen umetnik!

Mojster Srečo Kumar je 9. febr. 1954 v Portorožu nenadoma omahnil ob akordih sonate, v sobi med glasbenimi trofejami, venci, slikami, darili. V veličastnem sprevodu so ga prenesli iz Istre v rodno vas Kojsko. Njegova plemenita, vzvišena pesem ga je spremljala ob vseh naporih življenja do zadnjega vzdihljaja in ga sedaj poveličala v večnem spomeniku, ki je svetilnik iz svobodnih Brd.

SPOMENIK SREČKU KUMARJU

Kako smo prišli do tiskane besede

Tisk je most h kulturi
in tiskarji so tisti,
ki ta most gor držijo.
Ivan Cankar

Že človek v ledeni dobi je poznal neke vrste pisavo: za besedo je narisal znak, podobo. Tako pisavo imenujemo podobopis in še danes pišejo nekateri primitivni narodi tako. Taka pisava pa ne more izraziti vsega. Stari Egipčani so si pomagali drugače. Za poedine glasove ali skupine glasov so si izmislili posebne znake. Te znake imenujemo hieroglife. Sirci pa so to še izboljšali in napravili za vsak glas svoj znak.

In kam so pisali? Papirja še niso poznali. Prvi človek je pisal z ostrim predmetom na kamen ali deblo, stari Babilonci in Asirci na glinaste plošče, podobne našim opekam, Rimljani pa na lesene, z voskom prevlečene plošče. Egipčani so pisali na velike liste rastline papiros in na pergamen; pergament je živalska koža, ostrgana, posušena in zglajena. Pergament so tudi že obrezali v obliko, kakor jo imajo današnje knjige.

Pisali so z različnimi predmeti. Na pergament in na papiros s čopičem, kakor še danes pišejo Kitajci in Japonci. Indijci so pisali s prerezanimi rastlinskimi cevkami, v Evropi pa so bila v rabi gosja peresa. Današnja jeklena peresa poznamo šele 100 let.

V zgodovini Babiloncev pa čitamo, da so si za razmnoževanje enakih znakov že napravili tiskala, podobna današnjim žigom. Z njimi so tiskali v ilovico, ki so jo nato posušili. V zgodovini Kitajcev beremo, da so že pred 1800 leti poznali tiskanje z lesenimi deščicami. Na enak način so pozneje v Evropi tiskali igralne karte, podobice in druge stvari.

Prvi poizkus tiskanja s poedinimi črkami so napravili Kitajci že leta 1045. Neki kovač je črke vlil iz bakra, toda poizkus ni uspel.

Uspelo pa je v 15. stoletju Gutenbergu. Izklesal je v trdi kovini črke, jih vtisnil v baker in nato v dolbino nalil drugo kovino. Potem je posamezne črke, podobne stebričkom, obrezal, da so bile vse enako velike, jih sestavil v besedo, besede v vrsto in vrste v celo stran. Iznašel je tudi stiskalnico, s katero je papir pritisnil na z barvo namazano stran črk. In prva stran je bila natisnjena!

Tiskarne so se zelo hitro širile. Slovenci smo imeli svoje prve tiskarne že zelo zgodaj, za časa Trubarja. Ta je namreč uredil za Slovence prvo tiskarno v Urachu. Prvo tiskarno v Ljubljani pa je ustanovil l. 1575 Janez Mandeljc.

Tiskana beseda pa je naletela tudi na odpor. V Turčiji je na primer sultan Bajazit II. pod smrtno kaznijo prepovedal tiskanje.

V 19. stoletju so napravili stroj za izdelovanje črk, nadomestili so lesene stiskalnice z železnimi in 1811. leta v Londonu napravili prvi stroj na parni pogon, ki pa seveda še daleč ni delal tako hitro kakor današnji električni.

Kako pa je bilo s papirjem? Prvi so ga izdelovali Kitajci iz cunj, podobno kakor ga delamo še danes. Toda način izdelovanja so držali v tajnosti. Šele 500 let pozneje so zanj izvedeli Japonci. K nam so prinesli papir Arabci. Polnih tisoč let za Kitajci so ga začeli izdelovati v Evropi. Najprej so ga izdelovali iz cunj, konopljenih vlaken in slame, šele pred dobrimi sto leti pa tudi iz lesa.

Pri naših sosedih v Kanalski dolini

Kot vserod so tudi v Kanalski dolini zelo narasli voti raznih socialističnih partij, zlasti pa Nennijevih socialistov. Demokristjani imajo sicer v Kanalski dolini še nimar večino, ma je vseglih nimar več ljudi, nimar več opozicije, ki dvigajo svoj glas, protestirajo in opozarjajo, kaj bi se moralo storiti za Kanalsko dolino. Prav je, da ljudje ne rečejo samo amen na tisto, kar delajo ali ne delajo demokristjanski deputati. Kritika je sol naše demokracije in brez opozicije ni kritike.

Čeglih živijo v Kanalski dolini nimar boljše kot mi furlanski Slovenci in ni treba emigrirati, imajo pa tudi oni svoje probleme. Še nimar se vleče stvar z lesom iz državnih gozdov, ki bi ga kmetje v Kanalski dolini morali dobivati kot so ga dosedaj že redno dobivali vsako leto za svoje potrebe že skozi 200 let. Opozicija pravi, da so se zmenili v nekaterih krogih, da mora iti ves les na žage v provinco Trento in zato nočejo dati, kot do sedaj, lesa kmetom.

Tudi v Kanalski dolini redijo nimar manj živine. Po štalah in poleti po planinah je videti nimar manj krav. Ni več toliko mleka po mlekarnah in sira po policah, kot enkrat.

V rabeljskem rudniku so se naši rudarji iz Furlanske Slovenije, slovenski rudarji iz Kanalske doline in Bovškega ter furlanski rudarji iz Karnije skupaj borili mesece in mesece proti novi kapitalistični družbi, ki je kupila rabeljske rudnike in hitela odpuščati rudarje, zmanjševati varnostne ukrepe in delati razne stvari, ki so samo v škodo rudarju. Kmetje in delavci v Kanalski dolini nastopajo skupno, ne glede na narodnost, v skupnih socialističnih organizacijah tudi še po volitvah, da bi prisilili oblasti na reševanje gospodarskih problemov, ki se tičejo Kanalske doline.

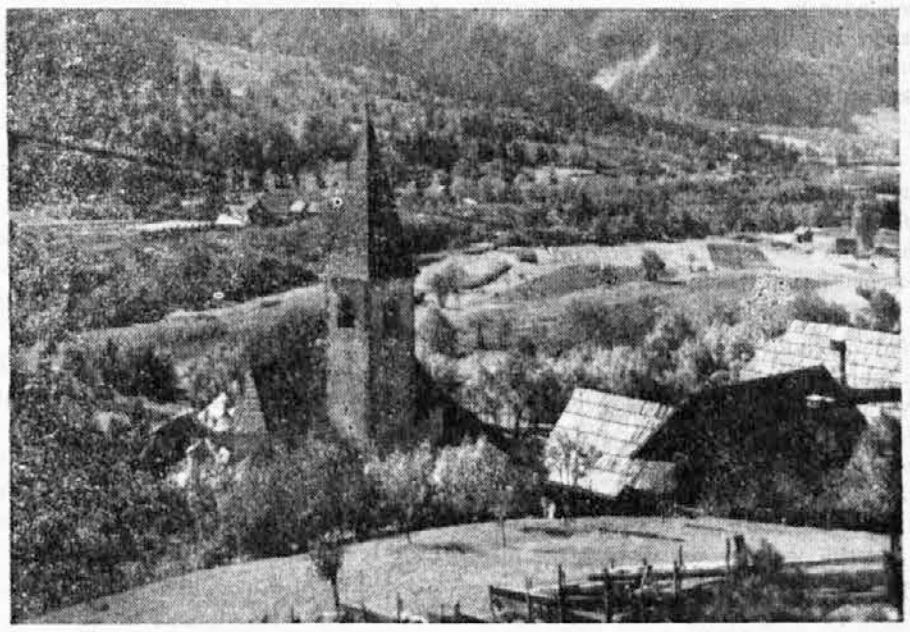

KANALSKA DOLINA: NABORJET

Pes in petelin

Pes in petelin sta bila dobra prijatelja. Nekoč sta šla na dolgo, dolgo potovanje. V gozdu ju je pa zajela noč. Obstala sta pred starim, votlim drevesom. In pes je zlezel v votlo deblo, petelin pa je zletel na vejo Kmalu sta zaspala.

Proti jutru pa je petelin zakikirikal. Slišala ga je lisica in je bila takoj pod drevesom. Kako bi rada petelinčka! Pa je dejala zvitorepka: »Gospod petelinček, kako lep je vaš glas! Če stopite nekoliko dol k meni, vas za to lepo pesem kar objamem in poljubim!« Je rekel petelinček: »Prav rad, teta lisica, stopim do vas. Samo pokličite prej vratarja tam spodaj, da mi odpre.«

Lisica je stopila do votline, ali o — groza! In sami dobro veste, kaj se je potem zgodilo.

Osel in slon

Osel sreča slona. Dolgo ga gleda, potem pa reče:

»Povej mi, slon, kako je to, da se človeku zde moji uhlji tako smešni, tvoji pa ne! In vendar so tvoji mnogo večji od mojih!«

Slon nekaj časa premišljuje, potem pa odgovori:

»Veš, to je pa zato: Moji uhlji so res večji, a jaz jih ne nosim tako navzgor štrleče kakor ti. Jaz se z njimi ne baham!«

Boštjan Narobe

(Koroška narodna pripovedka)

Mati je imela sina Boštjana, ki je vse, kar je naredil, narobe naredil. Poslala ga je v svet, da bi se razbistril.

Boštjan je prišel k kmetu in ga prosil kruha. Ta pa je rekel kratko: »Nič.«

Boštjan je šel dalje in vedno ponavljal: Nič, nič. Prišel je na kraj, kjer je ribič že dolgo zaman čakal na plen. Boštjan pa mu zagode: »Nič, nič.« Ribič se razjezi in namaha Boštjana s palico, na kateri je bil trnek.

»Ti kujon ti, ti bom že pokazal. Če boš še kaj takega videl, moraš reči: Danes eno, jutri dve, potem pa vsak dan več.«

Boštjan si je dobro zapomnil te besede in jih godel, ko je srečal pogreb neke ženske. Pa je bil od pogrgebcev tepen in so ga poučili:

»Surovina, reči bi moral: Bog se usmili te revne duše.«

»Bog se usmili te revne duše!« je nato rekel, točno kakor so ga poučili, Boštjan pri konjedercu, ki je ravno drl konja.

»Hopi (prismoda), tebe naj se bog usmili. Reci raje: fuj, ta mrha smrdi!« ga pouči konjederec.

»Fuj, ta mrha smrdi!« je ponovil konjederčeve besede, ko je srečal nevesto, ki je šla od poroke. Seveda to ni bilo prav in je bil od svatov grdo ozmerjan. »Ti svinja nemarna, spravi se s poti.«

Pa je srečal cerkovnika z župnikom in ju je pozdravil. Cerkovnik pa ga je pošteno naklestil in ga končno poučil: »Reci, škafec od vreče!«

Boštjan si je tudi to vzel k srcu, in pozdravil kmeta na njivi, ki je ravno pšenico sejal. Ta pa je planil z bičem nanj: »Precep ti precepljeni, kar počakaj, ti bom dal škafec po butici!«

Boštjan je bil vseh teh zapletenih norosti sit in se je vrnil domov k materi.

FRANCE BEVK: 13.

KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Čedermac je zopet krenil poklancu, tedaj se mu je pridružil Birtič, ki je mračno gledal izpod čela. Hodila sta med hišami, med drevjem s porumenelim listjem in dolgo molčala. V Birtiču se je še zmeraj kuhala jeza, le stežka je zadrževal srd.

»Tako me še ni nihče oblatil«, je slednjič jezno izpljunil. »Če ne bo nehal goniti le svojo, ne bom tega mirno prenašal.«

»Ne bo več zinil o tebi«, ga je miril kaplan. »Ne bo, to ti lahko zagotovim. Vanc je nepremišljen, plane kot ogenj... Nekaj si pa tudi sam kriv...«

»Kako — kriv?«

»To boš že sam uganil«, je rekel Čedermac oprezno. »Ljudje te sodijo po tem, s kom se družiš, ko bi ti res ne bilo treba, ker si neodvisen... Pa da se prav razumeva. Nisem ti rekel, da tega ali onega ne smeš. Pravim le, da iz tega nastanejo neljuba tolmačenja...«

Birtič je bil zadet v svoji samozavesti in samoljubju. Prevzelo ga je, da je za trenutek pozabil na užaljenost in jezo. Da se je rad zatekal za hrbet močnih, se mu je zdelo v redu in si zaradi tega nikoli ni očital. Bilo je prvič, da je podvomil o sebi in postal negotov in plah.

»Vedno sem mislil, da prav delam,« je rekel. »Zaradi tega nisem nič slabši. Da je tako, kakor je, me nič manj ne peče kot druge...«

»Saj vem, saj verjamem.«

»Zaradi tega nikomur nisem prizadejal niti najmanjše škode,« je nadaljeval Birtič. »Pa bi bil lahko. Kolikokrat so me vpraševali o tem ali onem, a skoz moja usta ni prišla niti ena slaba beseda, niti ena...«

»Je že dobro, je že prav... Toda, Birtič, ne smeš se hvaliti s tem, da nisi komu storil slabo, ko bi bil lahko.«

Mož se je ustavil in se z obupnim pogledom zazrl v kaplana. Zaman se je kopal iz dvomov in negotovosti, čutil se je grenko ponižanega.

»Gospod, vi mislite, da sem slab človek?« se mu je zatresla spodnja čeljust.

»Neee,« je zategnil Čedermac; Birtič se mu je zasmilil. »Ne mislim tega. Vedno sem te spoštoval, še te spoštujem... Kaj pa te moti?«

Čutil je, da ga ni do konca prepričal. Ko sta se poslovila, se je še enkrat ozrl za njim. Hodil je sključeno, trdo, kakor da so mu strli hrbtenico.

*

Čedermac ni srečal Klinjona od onega dne, ko je bil zaradi njega trdo prijel sestro. Kazalo je, da poslej ni več prihajal v kaplanijo. Morda je zavohal nevarnost, ali pa ga je bila opozorila Katina.

Stanoval je pri Špehonjevi sestri, ki je imela prodajalnico. Leva roka mu je bila trda, dobival je invalidnino; za tisti denar s eje nosil nekam pregosposko. To je Čedermacu šele zdaj prišlo na misel. Le redko je zgrabil za kako delo, pogosto je posedal v kaki krčmi v dolini, četudi se ni pijanil... Gospod Martin bi mu bil za vse na svetu rad povedal nekaj besed, a ga ni maral iskati. Pa se je primerilo, da je nekega dne na večernem sprehodu naletel nanj na samoti.

Pred mrakom je bil krenil po stezi, ki je vodila preko rebri nad vasjo. Robovi oblakov, ki so bili podobni fantastičnim otokom, so bili obžarjeni; na bregovih so ležale lise sonca, ki so se venomer spreminjale. Zrak je bil miren, a jesensko svež; Čedermac ga je željno vdihaval.

Noge so mu šumé gazile po suhem listju, ki se je bilo že osulo z grmovja na stezo. Vas pod njim je ležala kot na dlani. Svetle in temne strehe, ki so jih obkrožale krošnje dreves. Na uho so mu prihajali zamolkli glasovi; oglasila se je pesem, ki se je nenadoma utrgala in obvisela v zraku... Zatapljal se je v misli, duh mu je splaval daleč v preteklost, tiho se je smehljal predse. Kadarkoli se mu je posrečilo ubežati sedanjosti, se je počutil srečnega.

Dospel je do hrasta, ob katerem je steza v ostrem loku zavila navzgor po strmini, med grmovjem, in se izgubljala v kostanjih. Postal je za trenutek, se hotel vrniti, ko je nenadoma zaslišal korake. Nekdo je prihajal po griču. Izmotal se je bil iz gozdiča, hitel je med grmovjem in nosil sklonjeno glavo. Preden je opazil kaplana di dvignil glavo, je že stal tik pred njim; skoraj bi bil zadel vanj... Pozdravila sta se.

Bil je Žef Klinjon. Levica mu je bila stisnjena k telesu, negibna je tičala v žepu jopiča; v desnici pa je nosil tenko bambusovo palico, ki jo je vihtel po zraku. Oblečen je bil čedno, skoraj gosposko; obraz mu je bil gladek, na videz prikupen, da ni izdajal njegovih let. Kazili so ga nekoliko le redki lasje nad čelom in levo oko, ki je za spoznanje škililo.

Srečanje ga je zelo presenetilo. Nasmehnil se je v zadregi. Bilo bi težko označiti, kaj mu je izražal obraz. Lahkoživost in izzivalno drznost, na dnu sta ležali zagrenjenost in tiha nejevolja... Rad bi bil stopil dalje, a mu je Čedermac zastavljal pot. Obstal je na mestu in se zazibal na eni nogi.

»Tu te najdem? Ali si kostanj nabiral?«

Kaplan ga je ostro izzivajoče prebadal z očmi, kakor da mu hoče prodreti še v najskrivnejšo misel. To je fanta za trenutek zmedlo.

»Ne, ne, kostanja ne nabiramo,« se je naglo zbral in se poizkusil zasmejati. Ozrl se je po pobočju, kakor da ne more gledati gospoda naravnost v obraz. »Sprehodil sem se nekoliko,« je dodal.

»Po strmini?« Čedermac se je posmehnil. »Tod je le za koze in pastirje. V Lipe je lepše in krajše po klancu in po cesti, kakor po stezi za gričem,« ga je ostro meril v zenice.

Besede so imele porazen učinek. Klinjon je zastrmel v kaplana. Obšla ga je bojazen. Poznal je vaščane; ni mu bilo ljubo, da izvedo za njegove poti. Pa se je naglo zbral in se porogljivo nasmehnil. Zavedel se je svoje moči.

»Kdo pravi, da hodim v Lipe?« so se mu zlovešče zasvetile oči. »Koliko časa me že ni bilo tam!«

»Ti že veš,« je rekel Čedermac počasi;

Bolezni krompirja

MOKRA GNILOBA. Pri izkopavanju pogosto opažamo, da je med zdravimi gomolji tudi mnogo gnilih. Krompir gnije posebno v težki zemlji v času, ko sta pozno poletje in začetek jeseni deževna.

Bakterije, ki povzročajo gnilobo, prihajajo z gomolji v kleti, kamor spravljamo krompir. Tu se nadaljuje njih škodljivo delo. Gniloba se širi od krompirja na krompir in če si pravočasno ne pomagamo, nam lahko uniči ves pridelek. Zdrav krompir se spremeni v rumeno smrdečo kašo, ki na zraku potemni.

Proti tej bolezni si najbolje pomagamo tako, da pustimo krompir, ki ga izkopljemo, tako dolgo na njivi, da se popolnoma osuši. Poleg tega ga moramo dobro očistiti zemlje, ki se ga drži. Prostori, kamor spravljamo krompir, morajo biti suhi in hladni. Največji prijatelj te bolezni je toplota. Kupi krompirja ne smejo biti previsoki, prostore moramo večkrat zračiti in vsak ranjen ali pa nagnit krompir takoj odstraniti.

Razen opisane gnilobe se večkrat pojavi tudi tako imenovana SUHA GNILOBA krompirja, navadno v peščeni zemlji. Gomolji znotraj gnijejo, pri tem pa ostanejo suhi in trdi. Ta bolezen ni tako nevarna kot prva, ker se ne razširja tako hitro. Pomoč proti njej je ista kot pri prejšnji.

RJAVE LISE IN PIŠKAVOST KROMPIRJA. Če prerežemo na videz zdrav krompir, najdemo včasih pol do 1 cm pod kožo rjavkasto liso, ki se vleče okrog in okrog krompirja. V jeseni je ta lisa navadno majhna in je zaradi tega krompir prav tako užiten. Čim dalje pa je krompir v shrambi, tem večja je ta lisa. Sredina krompirja vedno bolj razpada, dokler ni gomolj popolnoma votel. V napadenem krompirju se naselijo potem še gnilobne bakterije in tako nam ta bolezen lahko uniči dve tretjini krompirja ali pa še več.

Nevarnost te bolezni je v tem, da ne vemo, koliko krompirja je bolnega, ker je na zunaj ves zdrav; če hočemo imeti prihodnje leto zdrav krompir, si moramo preskrbeti drugo zdravo seme.

RDEČE LISE NA KROMPIRJU, ki se zajedajo vedno globlje v gomolje krompirja (pa tudi repe, korenja in detelje), povzročajo, da krompir gnije. Ta bolezen napada krompir na mokri, težki zemlji, ki je malo zračna.

GRINTE NA KROMPIRJU niso tako nevarne kot so neprijetne. Večjo škodo nam naredijo samo tedaj, če so zelo razširjene in če segajo globoko proti sredini krompirja.

Proti tej bolezni, ki se navadno pokaže samo na določenih njivah (mnogokrat na senčnih), priporočajo nekateri, da trosimo na 100 kvadratnih metrov njive 3 kg žvepla. Krompir je v žvepleni zemlji mnogo bolj zdrav in lepše prezimuje.

RAK NA KROMPIRJU je mnogo nevarnejši kot navadne grinte. Na krompirju se napravijo bradavičasti izrastki, ki polagoma rastejo in spremene cel krompir v kup grintave tvarine.

SLADEK KROMPIR ni bolan, vendar pa je manj vreden, ker ima neprijeten okus. Prej se je mislilo, da je sladek krompir namrznjen, to pa ne more biti, ker mnogokrat postane krompir sladek že pri 2 do 6 stopinj C nad ničlo. Krompir, kot vsaka živa tvarina, diha, zato se v gomolju vedno spreminja nekaj škroba v sladkor, ki ga porabi krompir pri višji toploti za dihanje (teža krompirja se zaradi dihanja manjša). Ko pa začne toplota padati, se zmanjša dihanje krompirja in preostali sladkor se nabira v gomolju.

Tej napaki lahko odpomoremo tako, da damo krompir v toplejši prostor, zaradi česar se bo sladkor spet izgubil iz njega.

(Se nadaljuje)

Da se mleko ne bo pokvarilo

Mlekarne se borijo za kvaliteto mleka, ki ga je danes v izobilju in katerega izdelki so čedalje težje vnovčljivi. Izkupiček za mleko je letos edini kmetov zaslužek, ker je na vseh drugih področjih zaradi pomladanske suše utrpel neprecenljivo škodo. V poletnem času se mleko, preden pride do zbiralnice in mlekarne, lažje skvari in skisa kakor v pomladanskem ali jesenskem času.

Ti trije momenti narekujejo vsakemu kmetovalcu, da s svoje strani napravi vse, da se mu mleko doma ali na poti do mlekarne poleti ne bo skvarilo in da ga bo dobil potem tudi v redu plačanega.

Mleko se prične kvariti, čim pridejo vanj drobnoživke (bakterije itd.) in čim te najdejo v njem povoljno toploto za svoj razvoj. Ta toplota je nekako med 35 in 40 stopinjami, torej v sveže namolženem mleku. Pri tej toploti se v teku 2 ur iz ene drobnoživke razvije nad 15 milijonov drobnoživk. Razvoj drobnoživk, s katerim je takorekoč vsako sveže mleko okuženo, šele omejimo na znosno mero, če ga takoj ohladimo na 10 in manj stopinj. Ker traja pot mleka do mlekarne, kjer ga lahko popolnoma razkužijo ali pasterizirajo, povprečno 6 do 7 ur, pri večernem mleku celo 15 ur, sta snažnost pri molži in nagla ohladitev mleka predpogoj za dobro kvaliteto, ki jo mora mleko še vedno imeti, ko pride v mlekarno.

Prav zato pa se mora v poletnem času dosledno držati navodil higiene molže in shranjevanje mleka, ki obstojajo v naslednjem:

1. molzač mora pred molžo očistiti vime vsake umazanije,

2. molzač mora pred molžo umiti roke in si nadeti vsaj čist predpasnik,

3. prvi curek mleka iz vsakega seska mora izmolzti v posebno posodo,

4. po molži mora posodo temeljito očistiti in oprati ter jo pred molžo še enkrat temeljito oplakniti s čisto vodo,

5. čim je molža končana mora mleko takoj odnesti iz hleva in ga postaviti v hladno tekočo vodo, da se ohladi na čim nižjo temperaturo,

6. pred molžo mora hlev dobro prezračiti, iz njega spraviti gnoj in drugo nesnago, ki je leglo za drobnoživke.

Zdravstveni kotiček

Sonce preprečuje in zdravi rahitis

Sonce tudi zdravi, včasih vsaj preprečuje eno izmed zelo hudih bolezni - rahitis. Kam lepša priložnost ko sedanji čas, da otroci čim več prežive na zraku in soncu, da zapuste zaprte prostore.

Da bi dojeli, kako važno je preprečevanje in zaščita pred rahitisom, bomo nekoliko spregovorili o tej bolezni. Če staršem rečemo, da njihov otrok boleha za rahitisom, se pogosto za to niti toliko ne zmenijo, ker mislijo, da gre dejansko le za nekoliko krive kosti, ki se bodo kasneje že same po sebi zravnale. To je skrajno zgrešeno mnenje, kajti rahitis je bolezen, ki more pustiti zelo hude posledice. Rahitis je bolezen vsega organizma in obstaja v motnjah pri razporeditvi kalcija, fosfora in drugih soli, ki so neobhodno potrebne za normalno stanje mišičja in živcev. Do teh motenj prihaja zaradi pomanjkanja vitamina D.

Že po drugem ali tretjem mesecu starosti se pri rahitičnih dojenčkih opaža razmehčanje lobanjske kosti. Te kosti niso trde in lobanja se ob pritisku s prstom upogiba, kot bi bila iz kavčuka. Otrok je bled in glava se mu znoji. Če se zdravljenje ne začne takoj, se bolezen razvija: otrok je mlahav, ne more držati glavo pokonci, apetit ima slab in je cmerav. Hkrati se tudi opaža, da počasi raste in tudi na teži ne pridobiva mnogo. Še v prsnem košu spredaj in na raščenem delu reber se dajo otipati majhne vzbokline. Prsni koš se nekako napne in otrok dobi tako imenovane »kurje prsi«. Včasih pa se prsni koš na kakem gornjem mestu sesede, medtem ko se na spodnjem delu razširi. Pri rahitičnem otroku je trebuh napet, ker so črevesne mišice trebušnega zidu mlahave in otrok dobi tako imenovani »žabji trebuh«. Ta otrok dolgo časa ne shodi in ko shodi, dobijo noge obliko »O« ali »X«.

Čim pozneje se zdravljenje začne, tem očitnejše in hujše posledice pusti bolezen na otroku.

Omenili smo kot vzrok pomanjkanje vitamina D.

Pod vplivom vitamina D kalcij iz hrane laže prodira skozi sluznico in se zbira v kostnem tkivu. Od količine kalcija v krvi pa je odvisno tudi razvijanje mišičja in živčevja.

Največje količine vitamina D dobimo v ribjem olju, v maslu, rumenjaku, mleku, siru in drugi podobni hrani. Vitamina D pa se ustvarja tudi v sami koži. Za to pa je potrebno, da se koža čim bolj izpostavi soncu, oziroma ultravijoličnim žarkom. Zato je sončenje enakovredno jemanju ribjega olja. Ker je sonca dovolj, naj ga otrok uživa. Zato čim več na sonce!

Trije poletni zajedavci med perutnino

V poletju narava perutnini ne nudi le dovolj paše, sonca in zraka, s tem pa dovolj beljakovin in vitaminov za prehrano, v poletju se tudi poveča nevarnost, da perutnino napadejo različni zajedavci. Najpogostejši med njim, ki mučijo perutnino, so kokošja pršica, kokošja uš in apnene noge.

Ker napada perutnino množično, je kokošja pršica najbolj nadležen zajedavec. Ta majhna pršica ponoči pije perutnini kri, podnevi pa se skriva v špranjah po kurnici in gredah. Največ ugonobi piščancev. Tudi pri odraslih kokoših pogini niso redki, do njih pride zaradi prevelike zgube krvi. Kokošje pršice zatiramo s tem, da belimo kurnico z beležem, ki mu primešamo 3% krolina. Pravilni belež proti pršicam bomo napravili, če bomo na liter beleža primešali 2 žlici kreolina.

Kokošja uš, ki je pravi uši zelo podobna, ni krvoses, temveč žre perje in se preživlja s prhljajem kože. Perje napadene perutnine je obžrto in izpada. Ker to povzroča močan srbež, so kokoši nemirne, se stalno obirajo, hujšajo in slabe.

Napadeno perutnino prašimo z DDT- pripravki, kurnico pa moramo očistiti in obeliti. Pomagamo si lahko s tem, da pesku, kjer kokoši brskajo, primešamo žveplenega cveta.

Kadar vidimo, da kokoši težko hodijo, vedimo, da imajo na nogah garje, ki jih povzročajo srbci ali grinje. Ti zajedavci so manjši od uši in povzročajo spočetka vnetje, ki se pozneje spremeni v krastavost nog. Od tod tudi ime bolezni apnena noga. Obolele noge namakamo v milnici, da se omehčajo, kraste pravidno odstranimo in namažemo s kreolinsko mastjo.

Kakor vedno, tako je tudi tu preprečevanje obolenj perutnine enostavnejše in cenejše, kakor pa njihovo zdravljenje. S čistočo in rednim snaženjem kurnic v poletnem času bomo od perutnine odvrnili največ zajedavcev. Če še nismo, prebelimo kurnice, redno pa menjajmo nastilj v kurnici ter slamo v gnezdih.

ZA NAŠE gospodinje

Praktični nasveti

Če listnate uši in zemeljske bolhe napadejo cvetlice lončnice, potakni vžigalice z žvepleno glavico v zemljo in mrčes bo zapustil rastlino ali pa poginil.

*

V kuhinjski omari imamo vedno zamaščen papir na polici tam, kjer stoji navadno steklenica z oljem. To preprečimo, če vrat steklenice nekajkrat ovijemo s čistim povojem kar preprečuje polzenje oljnih kapljic po steklenici. Zaradi gotovosti pa podložimo pod steklenico še keramično ploščico.

*

Umazan ovratnik plašča ali kamgarnaste obleke lepo očistimo, če namažemo umazana mesta s stepenim surovim rumenjakom. Rumenjak naj se na ovratniku posuši; rumenjakovo skorjo potem odstranimo, ovratnk pa splaknemo z mlačno vodo in pustimo, da se posuši ter ga zlikamo. In zopet bo ovratnik lep.

*

Lesene žlice, vilice itd. takoj po uporabi postavimo v vodo, s čemer preprečimo, da bi se mast in razne vonjave vsrkale v les. S tem je njih čiščenje bistveno olajšano.

*

Ne odvrzimo starih varovalk — na njih zelo dobro brusimo nože.

Tržni pregled

Na trgu s kmetijskimi pridelki je zadnje dni nastopil zastoj zaradi odsotnosti prekupčevalcev. Letne počitnice so zdaj pri kraju in trg se je zopet nekoliko razgibal Žitna letina je zadovoljiva in cena mehki pšenici je nekoliko popustila (100 lir pri stotu). Popustila je tudi cena pšenični moki; kljub temu je povpraševanje še šibko. Na trgu z rižem vlada mrtvilo. Prekupčevalci so previdni in povpraševanje upada. Cene domačega ovsa so krepke, ječmenu je cena popustila za 50 lir pri stotu. Povpraševanje po domači rži je neznatno. Cena pšeničnim otrobom se je dvignila za 100 lir pri stotu. Prav tako se je dvignila cena senu, čeprav je povpraševanje po krmi v ravnovesju s ponudbo. Posebne vrste krme pa gredo pridno od rok.

Stročnicam so cene nekoliko popustile. Cene fižola so se znižale za 30 lir pri kg, cene boba pa za 50-100 lir pri stotu. Povpraševanje po semenskem olju je narastlo in cene so krepke. Cena olivnemu olju rahlo narašča. Sadje je preplavilo trg, a cene niso popustile. Razlog je v potrošnji sadja v letoviščih, kjer ga mnogo uporabijo in sicer predvsem grozdja, breskev, hrušk in drugega sadja. — Cena paradižnikovi mezgi je nekoliko popustila. Prekupčevalci čakajo nov pridelek, ki kaže da bo obilen.

menjava DENARJA

VALUTE V MILANU

Dinar (100)	90.—	95.—
Funt šter.	5900.—	5950.—
Napoleon	4600.—	4650.—
Dolar	624.—	623.95
Franc. fr.	138.25	139.75
Švicarski fr.	145.65	145.69
Funt šter. pap.	1747.50	1738.50
Avstrijski šil.	24.—	23.98
Zlato (gram)	708.—	710.—

Odgovorni urednik: *Tedoldi Vojmir*
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

vedno huje ga je premagovala jeza, ni umaknil srepega pogleda. »Baš prav, da te najdem. Kaj si delal zadnjič v kaplaniji? Saj veš, takrat, ko sva se srečala pri cerkvi. Katina ni vedela nič pametnega povedati...«

Prej je Žef le slutil, kaj tiči za kaplanovim žgočim pogledom, zdaj mu je bilo jasno. Katina ga je bila oni dan srečala na vasi, a mu nič ni povedala, le oči so ji govorile. Bil je vendar presenečen, za hip mu je vzelo besedo.

»Saj res,« je zategnil in s paličico udaril po veji, da je suho listje zletelo na tla. »Zdaj se spomnim. Prišel sem zaradi neke listine, da bi mi jo izstavili. Prositi sem hotel za neko službo. Pa sem si potem premislil...«

»Prav,« mu je Čedermac rezko segel v besedo. »Takrat zaradi neke listine. Kaj pa druge krati?«

Žef Klinjon mu ni odgovoril. Od nejevolje se mu je spačil obraz; levo oko se mu je je rahlo zaprlo in grozeče, sovražno zasijalo skozi veke.

»Torej ne veš?« Čedermac ni več zadrževal srda, glas mu je zrasel v višino, trdo je zgrabil za palico. »Jaz pa vem. Mislim, da se ne motim. Rečem ti, Klinjon, ne hodi več v mojo hišo, razen po uradnih opravkih. Ali si slišal? In še po uradnih opravkih le tedaj, kadar me ni doma. Ali si slišal?«

Stopil je s steze in mu dal prosto pot.

»Slišal,« je rekel Žef zamolklo. »Dobro sem slišal, saj nisem gluh. Ne bo me več, ne bojte se!«

Med zadnjimi besedami, ki jih je izgovoril pritišano, z grozečim glasom, je bil že odšel po stezi. Čedermac je razburjen, s pomračenim obrazom gledal za njim. Osramotil ga je in preplašil, zakaj boji se ljudi; hkrati se je zavedal, da si je nakopal brezmejno sovraštvo. Pa mu ni bilo žal. Naj le ve, kaj misli o njem! Sicer si bo domišljal, da ni človeka, ki bi se mu upal pljuniti v obraz. Fej!

Sedel je v suho travo nad stezo, se z rokama oprl na palico in se zazrl v mrak, ki je legal nad dolino.

*

Tisto jutro je hladna sapa vela čez pobočja. Med mašo so se Čedermacu začele tresti noge, da se je moral osloniti na oltar. Mrzel val, ki mu je šel po telesu, je kmalu uplahnil, da je lahko domaševal. Po zajtrku se je znova počutil krepkega. Stopil je za hišo, ko je nenadoma zaslišal cepetanje bosih nog. Mimo cerkve je na vso moč tekel deček, ki je bil ves zardel v obraz, pot mu je tekel po licih.

»Ivanic!« ga je poklical. »Kaj pa je?«

Deček se je ustavil in se ozrl kvišku.

»Doma so naročili, da takoj pridite,« je povedal zasoplo. »Mati je slaba...«

Čedermacu je kri pomrznila po žilah, udje so mu otrpnili, skoraj bi mu bila knjiga pala iz rok.

»Ali je tako hudo?«

»Ne vem. Le tako so mi naročili. Da takoj pridite, so rekli.«

Saj to je že pričakoval, a še ne tako hitro, ne že danes. Ako ga kličejo s tako silo, mora biti že hudo, blizu konca... Preden je Ivanic utegnil popiti kavo, ki mu jo je dala Katina, je že stal s palico v veži.

Hitel je po bližnjici, še ta se mu je zdela predolga. Zdaj bi se mu zdela predolga vsaka pot, naj bi bila še tako kratka. In ni čutil niti sence tiste slabosti več kot med mašo, napenjal je vse telesne in duševne sile. Stopal je tako naglo, da ga je deček le stežka dohiteval, zdaj pa zdaj je moral teči. Vso pot ni spregovoril. Vsaka druga misel se je umaknila misli na mater. Čustvoval je in se pogrezal v podmolklo bojazen in bridkost. Zagledal je vas, tedaj je tekel po ozkem klancu, ki je vodil od gozdiča do suhe struge hudournika.

Brata je našel pred dvoriščnimi vrati.

»Bepac, ali je hudo?«

Da, hudo je. Saj to bi bil lahko sklepal že po njegovem zresnjenem obrazu. »To ni mogoče, to ni mogoče!« si je ponavljal, ko je stopal po lesenih stopnicah na mostovž.

Obstal je pred kamro in posluhnil, kakor da se boji takoj vstopiti. Obšla ga je taka slabost, da ni mogel dvigniti roke in pritisniti na kljuko. Na uho mu je prihajala težka sapa in vzdihi, kakor da zadržuje kdo bolečino.

Vstopil je s tihim korakom, kakor da se boji motiti, in obstal za vrati. Svakinja, ki je sedela ob postelji, ga je pogledala s solznim pogledom. Dvignila se je in mu tiho stisnila roko. Zdelo se je, da mu je hotela nekaj reči, a je nato molče odšla iz kamre.

Tega se je Čedermac komaj zavedel, pogled je upiral v mater. Bilo mu je v trenutku jasno, kako je z njo. Koščena, bleda, sinjkasta lica, a oči, kakor da so ji zagrnjene s sivo tančico; v dnu zenic ji je gorela poslednja iskra življenja. Ob tem pogledu pa je obšla taka dušna stiska, da je glasno zastokal; ni se vzdržal drgeta. Toda ni se ganil, ni spregovoril, kakor da se boji motiti bolnico.

Slišala ga je, ko je vstopil. In četudi ga ne bi bila slišala, bi bila čutila, da je v kamri. Počasi, z muko je premaknila glavo in ga pogledala z napol ugaslim pogledom. Poizkusila se mu je celo nasmehniti, kakor vselej, kadar jo je obiskal, a se ji ni posrečilo. Le nekaj rahlega, komaj zaznavnega ji je spreletelo upati, mrliški obraz in takoj ugasnilo. Tako kot huškne svetel žarek preko mračne pokrajine. Le s težavo je odpirala veke, ki so ji lezle vkup kakor za večno spanje, in ga ni nehala gledati. Prsi so se ji burno dvigale pod odejo.

Po prstih je stopil do postelje in se nagnil nad njo.

»Kako je, mati?«

Zdelo se je, da se je zopet hotela nasmehniti. Trudila se je, da bi spregovorila, a ji je le nerazločno grgranje prišlo iz grla. Stresnila je z glavo, kakor da bi mu hotela dopovedati: Ne morem! Suha, žilnata roka, ki je ležala na odeji, mu je namignila, naj sede.

Ubogal je. Sedel je k postelji in prijel mater za roko. Njeni suhi prsti so se ga nemirno dotaknili, tiha blaženost se ji je razlila po obrazu. Bil je ganjen, nekaj časa ni mogel dvigniti oči, opazoval je njeno roko. Bilo je prvič, da jo je tako pozorno ogledoval. Z njo ga je družilo tisoč spominov. Nehote mu je prišlo, da jo je božal. V življenju si nikoli nista izkazovala tiste nežnosti, ki sta jo drug do drugega čutila. Zdaj pa mu je to prišlo samo od sebe.. Preteklo je nekaj minut v popolnem molku.

(Nadaljevanje sledi)